

3.7.2014

VALTIONEUVOSTON PERIAATEPÄÄTÖS TOIMENPIDEOHJELMAKSI SAAMEN KIELEN ELVYTTÄMISEKSI

Valtioneuvosto on tänään kolmantena päivänä heinäkuuta 2014, opetus- ja kulttuuriministeriön esityksestä päättänyt saamen kielen elvyttämisen toimenpideohjelman.

1 Periaatepäätöksen valmistelu

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 24.9.2010 laajapohjaisen työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin ohjelmaehdotuksen valmisteleminen. Saamen kielen elvyttämishojelman laatiminen ja sen toimenpiteiden toteuttaminen sisältyvät myös Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmaan: "Toteutetaan saamen kielen elvyttämishojelman toimenpiteet ja turvataan tähän tarvittavat resurssit. Tavoitteena on luoda pysyvä toimintamalli saamen kielen elvyttämiseksi yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa."

Työryhmä luovutti ehdotuksensa saamen kielen elvyttämishojelmaksi 2.3.2012 (opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:7) ja ehdotus lähetettiin laajalle lausuntokierrokselle. Hallitus käsitteli 12.12.2012 iltakoulussaan saamelaisiin liittyvien hankkeiden jatkovalmistelua. Iltakoulun linjauksen mukaan saamen kielen elvyttämishojelman valmistelua päätettiin jatkaa hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti.

Periaatepäätös saamen kielen elvyttämisen toimenpideohjelmaksi valmisteltiin työryhmän ehdotuksen ja lausuntokierroksen palautteen pohjalta opetus- ja kulttuuriministeriön johdolla. Luonnosta periaatepäätökseksi käsiteltiin saamelaisasioiden ministerityöryhmän 6.11.2013 sekä 10.4.2014 kokouksessa sekä sivistyspoliittisessa ministerityöryhmässä 10.3.2014. Elvyttämishojelmasta käytiin 24.1.2014 saamelaiskäräjälain 9 § mukaiset neuvottelut saamelaiskäräjien kanssa.

2 Saamen kielen elvyttämisen keskeiset haasteet

Hallitus katsoo kaikkien Suomessa puhuttavien saamen kielten aseman olevan uhanalainen. Näistä koltansaame ja inarinsaame ovat vakavasti uhanalaisia kieliä. Myös pohjoissaame on alueellisesti heikossa asemassa Vuotson ja Enontekiön alueilla. Viime vuosina on toteutettu tärkeitä toimenpiteitä, jotka voivat jatkuessaan ja vahvistuessaan merkittävästi auttaa kielen elpymistä. Kiireellisintä on koltansaamen elvyttäminen.

Elinkeinorakenteen muuttuminen, saamen kielen vaihtuminen suomen kieleen, saamelaisten perinteisten elinkeinojen heikko kannattavuus ja saamelaisten muutto pois saamelaisten kotiseutualueelta uhkaavat saamen kielen luonnollisten kielenkäyttöympäristöjen säilymistä ja saamen kielen tulevaisuutta. Yhteys saamelaiselinkeinoihin, kieleen ja perinteiseen tietoon heikkenee saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella.

Saamelaisten perinteisiin elinkeinoihin eli poronhoitoon, metsästykseseen, keräilyyn, kalastukseen ja käsityöhön liittyy rikas saamenkielinen terminologia, joka on vaarassa jäädä pois käytöstä.

Yksi keskeisistä haasteista kielen elvyttämisessä on riittävän saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen ja varhaiskasvatuksen turvaaminen. Saamelaisista lapsista ja nuorista noin 70 % asuu saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Tarvitaan nopeita toimia sen varmistamiseksi, että myös nämä lapset ja nuoret saavat nauttia perustulaisissa turvatusta oikeudestaan omaan kieleensä ja kulttuuriinsa.

Yhtenä kielen elvyttämisen käytännöllisenä haasteena on se, että saamen kielten puhujien määrästä saatava tieto on usein epätasallista, mikä heikentää saamen kieltä tukevien toimenpiteiden onnistumismahdollisuuksia useilla eri yhteiskuntaelämän osa-alueilla, kuten opetuksen järjestämisessä sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen kohdentamisessa. Väestötietojärjestelmään on nykykäytännön mukaan mahdollista merkitä henkilölle vain yksi äidinkieli. Eri saamen kielet on voinut erotella tietojärjestelmässä vasta elokuusta 2013 alkaen.

Yksi ajankohtaisimmista haasteista on eri alojen pätevien ja saamen kieltä riittävästi osaavien ammattilaisten määrän turvaaminen. Saamen kielilain tarkoituksena on toteuttaa saamelaisten kielellisiä oikeuksia, ja se velvoittaa viranomaisen omaloitteisesti huolehtimaan siitä, että saamen kielilain mukaiset kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä. Laki sisältää myös säännökset palkalliseen virkavapauteen ja vapautukseen työstä saamen kielen taidon hankkimista varten. Saamen kielilain toimituudesta tehtyjen selvitysten mukaan viranomaisissa on kuitenkin edelleen hyvin vähän saamen kielen taitajia ja kielen käyttö on vähäistä. Niin kauan kuin saamen kielilaki toteutuu saamelaisten kotiseutualueella puutteellisesti, saamea osaavat henkilöt asioivat esimerkiksi viranomaisissa käytännön syistä mieluummin suomeksi, eikä luontevia kielenkäyttöympäristöjä synny, vaan kielen käyttö rajoittuu yksityiselämän piiriin. Tämä taas on omiaan heikentämään motivaatiota monipuolisen kielitaidon ylläpitämiseen ja kehittämiseen.

Saamenkielillä medialla on ratkaiseva rooli saamen kielten säilyttämisessä ja kielitaidon kehittämisessä. Saamenkielisiä mediasisältöjä on kuitenkin tarjolla vain vähän eri ikäryhmille ja vähiten puhutuille saamen kielille.

Kansallisen lainsäädännön lisäksi myös kansainväliset sopimukset suojelevat saamen kieltä. Sopimuksia valvovat elimet ovat esittäneet huolensa saamen kielten uhanalaistumisesta. Saamen kielten elvyttämisohjelman tarkoituksena on osaltaan edistää Suomen saamen kieltä koskevien kansainvälisten velvoitteiden toteutumista.

Saamen kielen elvyttämistyössä voidaan oppia myös muiden Pohjoismaiden kokemuksista. Norjan hallitus hyväksyi vuonna 2009 laajan, viisi seuraavaa vuotta kattavan saamen kielten toimintasuunnitelman, johon liittyen saamen kielen käyttöä on tuettu monilla elämäntilanteilla. Ruotsissa saamen kielen elvyttäminen liittyy maan uuteen vähemmistöpolitiikkaan, jonka tavoitteena on turvata kaikkien kansallisten vähemmistökielten tulevaisuus. Saamen kieltä elvytetään mm. tukemalla aikuisväestön kielen opiskelua, laajentamalla mahdollisuuksia saamenkieliseen päivähoitoon ja perustamalla saamelaiskäräjien yhteyteen käytännön kielityötä tekevä saamen kielikeskus eteläsaamen alueelle.

3 Tavoitetila vuonna 2025

Hallitus asettaa tavoitteeksi, että kaikkien kolmen saamen kielen elpymisessä on tapahtunut selvää edistymistä vuoteen 2025 mennessä. Inarinsaamen ja koltansaamen kielet eivät silloin enää ole vakavasti uhanalaisia kieliä. Kielenpuhujia on selvästi nykyistä enemmän sekä saamelaisten kotiseutualueella että sen ulkopuolella. Saamen kielet näkyvät ja kuuluvat mediassa ja niitä käytetään luontevasti julkisissa palveluissa. Saamen kielen käyttöä arvostetaan ja kielen käyttöön kannustetaan. Saamen kielen taito katsotaan eduksi ja ansioksi useissa työtehtävissä. Rajat ylittävä yhteistyö tukee kielen kehittämistä ja palvelujen tuottamista saamen kielellä.

- Saamea äidinkielenään puhuvat lapset ja nuoret saavat varhaiskasvatusta ja opetusta saamen kielellä ja heille on omakielistä tarjontaa mediassa. Lapset ja nuoret käyttävät aktiivisesti omaa kieltään sekä kotona, perinteisissä elinkeinoissa, kaveripiirissä, harrasteissa, päivähoitossa, koulussa, aamu- ja iltapäivätoiminnassa sekä muissa hyvinvointipalveluissa. Lasten vanhemmat ja isovanhemmat siirtävät oman kielensä ja perinteensä lapsilleen ja lapsenlapsilleen sekä saavat tietoa ja tukea kasvatustehtäväänsä. Saamenkielinen aikuisväestö osaa lukea ja kirjoittaa omaa kieltään.

- Saamen kieltä toisena kielenään tai vieraana kielenä puhuvat ovat kehittäneet kielitaitonsa äidinkielen tasolle ja käyttävät kieltä aktiivisesti kotona, vapaa-ajalla, koulussa sekä työssä muun kielen rinnalla. Saamen kieltä toisena tai vieraana kielenään puhuvien lasten ja nuorten kieltä tukevat erityisesti saamenkielisen päivähoiton yksiköt, koulu, julkiset palvelut ja media.

- Saamen päivähoito, kielipesät ja koulu toimivat läheisessä yhteistyössä tukien kielen oppimista ja mahdollistaen aktiivisen ja rikkaan saamen kielen taidon saavuttamisen. Vapaan sivistystyön oppilaitosten saamenkielistä tarjontaa on lisätty.

- Saamen kielen taito ja käyttö viranomaisissa on osa arkipäivää. Viranomaiset edistävät saamen kielten käyttöä toiminnassaan.

- Saamenkielisen kulttuurin ja kansalaistoiminnan asema on edelleen vahvistunut ja saamelaistaiteen tukeminen on valtavirtaistettu osaksi taiteen yleisiä palveluita ja tukimuotoja.

- Saamelaisten ja heidän kulttuurinsa tunnettuus on lisääntynyt koko väestön keskuudessa erityisesti opetuksen, kulttuurin ja median avulla.

- Saamenkielinen mediatarjonta kaikilla kolmella saamen kielellä on lisääntynyt ja rajat ylittävä ohjelmayhteistyö Ruotsin ja Norjan kanssa on lisääntynyt. Tarjonnassa otetaan huomioon kaikkien ikäryhmien tarpeet.

4 Toimenpiteet

Saamen kielten elpyminen edellyttää saamelaisten aloitteellisuutta ja pitkäjännitteistä työtä oman kielensä ja identiteettinsä vahvistamiseksi. Tässä työssä saamelaisten instituutioilla, kuten saamelaisia edustavalla saamelaiskäräjillä, saamelaisalueen koulutuskeskuksella, saamelaismuseolla ja saamelaisjärjestöillä on tärkeä merkitys. Julkishallinnon vastuulla on huolehtia siitä, että lainsäädäntö, rahoitus ja sen muut toimenpiteet tukevat kielen elpymistä. Kielen elvyttäminen on pitkäjänteistä toimintaa,

jonka tulokset tulevat näkyviksi usein vasta vuosien tai jopa vuosikymmenten aikana. Saamen kielen elvyttämisen toimenpideohjelman toimenpiteiden toteutus aloitetaan nykyisen hallituskauden aikana. Suurin osa toimenpiteistä on toteutettavissa valtionhallinnon ja saamelaiskäräjien toimin. Sekä saamelaisten kotiseutualueella että sen ulkopuolella myös kunnilla on tärkeä tehtävä saamen kielen elpymisen varmistamisessa.

Tässä toimenpideohjelmassa päätettyjen toimenpiteiden lisäksi myös tiedotusvälineillä on tärkeä tehtävä saamen kielen elvyttämisessä. Erityisesti lapsille ja nuorille suunnattu tarjonta on tärkeää. Yleisradion erityisiin laissa määrättyihin tehtäviin kuuluu tuottaa palveluja saamen kielellä, sillä saamelaisille suunnattujen palveluiden toteuttaminen ei ole kaupallisesti mahdollista. Elvyttämisohjelman tavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että Yleisradio osana julkisia palvelutehtäviään sitoutuu saamen kielten elvyttämiseen ja elvytystoimenpiteiden tukemiseen ohjelmatuotannossaan. Tärkeää olisi myös digitaalisen saamenkielisen oppimisympäristön ja elävän arkiston luominen. Ohjelmatuotannon ja muiden palveluiden sisältö ja laajuus arvioidaan osana Yleisradion julkisen palvelun kokonaisuutta yhtiön itsensä toimesta.

Toimenpideohjelmalla vahvistetaan saamenkielistä varhaiskasvatusta ja kielipesätoimintaa, kehitetään saamen kielen opetusta koko maassa sekä lisätään viranomais- ja julkisyhteisöjen saamen kielen käyttöä. Toimenpiteitä kohdistetaan myös pätevän varhaiskasvatus- ja opetushenkilöstön määrän lisäämiseen sekä saamen kielen huollon, tallentamisen ja tutkimuksen parantamiseen. Lisäksi vahvistetaan saamelais- ja kulttuurin tukea sekä järjestöjen kielityötä. Erityistä huomiota kiinnitetään välittömimmässä häviämiskaavassa olevien inarin- ja koltansaamen asemaan.

Toimenpiteissä on arvioitu niiden kustannusvaikutukset ja toteuttamisaikataulu. Toimenpiteet rahoitetaan osin suuntaamalla olemassa olevia määrärahoja toimenpiteiden toteutukseen, mutta osa toimenpiteistä edellyttää määrärahalisäyksiä valtion talousarvioon. Näiden toimenpiteiden osalta periaatepäätös linjaa valtioneuvoston tavoitetason. Määrärahalisäykset päätetään valtiontalouden kehyksissä ja vuosittaisissa talousarvioissa.

Toimenpide 1

Kielipesätoiminnan laajentuessa valtion talousarviossa kielipesätoiminnan kehittämiseksi osoitettua määrärahaa korotetaan. Kielipesätoiminta ulotetaan myös saamelais- ja kotiseutualueen ulkopuolelle. Lisäksi mahdollistetaan kielipesäohjaajan palkkaaminen, joka kehittää kielenoppimisen pedagogisia menetelmiä yhteistyössä kielipesien työntekijöiden kanssa ja tukee vanhempia.

Vastaa: Opetus- ja kulttuuriministeriö ja saamelaiskäräjät

Aikataulu ja kustannusvaikutukset: Määrärahaa korotetaan vuodesta 2015 lähtien 700 000 euroon. Toiminnan laajentuessa tavoitteeksi asetetaan määrärahan korottaminen 1,4 miljoonaan euroon.

Toimenpide 2

Varhaiskasvatuksen lainsäädäntöä valmisteltaessa määritellään varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden asema. Tässä yhteydessä otetaan huomioon myös saamenkielisen varhaiskasvatuksen tukemiseen liittyvät kehittämistarpeet ja toimenpiteet yhteistoiminnassa saamelaiskäräjien kanssa.

Vastaa: Opetus- ja kulttuuriministeriö

Aikataulu: Varhaiskasvatustarkastuslain tarkoitus tulla voimaan vuoden 2015 alusta lukien.

Kustannusvaikutukset: Tehdään virkatyönä.

Toimenpide 3

Etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta kehitetään turvaamaan erityisesti saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella annettava saamen kielen opetus. Etäyhteyksiä hyödyntävää saamen kielen opetusta tarjotaan niihin kuntiin, joilla ei ole edellytyksiä järjestää lähiopetusta. Etäyhteyksiä hyödynnetään soveltuvien osin myös saamenkielisen varhaiskasvatuksen toteuttamisessa.

Vastaa: OKM, OPH, Lapin aluehallintovirasto, saamelaiskäräjät ja opetuksen järjestäjät

Aikataulu: Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus laativat yhteistyössä Lapin aluehallintoviraston ja saamelaiskäräjien kanssa suunnitelman etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen järjestämisestä vuoden 2014 loppuun mennessä. Suunnitelman pohjalta aloitetaan etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen pilotointi vuonna 2015.

Kustannusvaikutukset: Selvitys tehdään virkatyönä. Selvityksessä arvioidaan uudistusten kustannusvaikutukset.

Toimenpide 4

Luodaan edellytyksiä saamen kielen oppimiselle myös saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Tarkastellaan mahdollisuuksia säätää kunnille velvollisuus järjestää perusopetuksessa saamen kielen opetusta saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella.

Toisena mahdollisuutena tarkastellaan kuntien mahdollisuutta saada valtion rahoitusta saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen järjestämistä varten koko maahan. Tämä edellyttäisi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) 45 § sekä valtioneuvoston päätöksen (191/1999) muuttamista siten, että se antaisi opetus- ja kulttuuriministeriölle mahdollisuuden myöntää harkinnan mukaan valtionavustusta saamenkielisestä ja saamen kielen opetuksesta aiheutuviin kustannuksiin myös saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella.

Vastaa: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Lapin AVI

Aikataulu: Vaihtoehdot selvitetään vuoden 2014 loppuun mennessä.

Kustannusvaikutukset: Selvitys tehdään virkatyönä.

Toimenpide 5

Saamenkielisen oppimateriaalin tuottamiseen tarkoitettua määrärahaa korotettiin 290 000 eurosta 400 000 euroon vuonna 2014. Määrärahaa kasvatetaan asteittain jatkossakin. Määrärahan korotuksella lisätään inarin- ja koltansaamenkielisen oppimateriaalin tuotantoa sekä tehostetaan oppimateriaalin kielenhuolto- ja terminologiatyötä.

Vastaa: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus

Aikataulu ja kustannusvaikutukset: Määrärahaa saamenkieliseen oppimateriaalin tuottamiseen tarkoitettun määrärahan tavoitetasoksi asetetaan pidemmällä aikavälillä vähintään 800 000 euroa.

Toimenpide 6

Muutetaan valtioneuvoston päätöstä saamenkieliseen ja saamen kielen opetukseen perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa myönnettävän valtionavustuksen perusteista (191/2009) siten, että saamelaiden kotiseutualueella saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen ryhmän voi muodostaa kaksi oppilasta silloin, kun kunnassa ei ole muutoin mahdollista muodostaa opetusryhmää.

Vastaa: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Lapin AVI

Aikataulu: Muutos astuu voimaan lukuvuodesta 2015–2016 lähtien.

Kustannusvaikutukset: Toteutetaan nykyisen määrärahan puitteissa.

Toimenpide 7

Saame toisena kielenä -oppimisvaihtoehdosta luodaan suunnitelmallinen kielenelvytysväylä perusopetukseen. Opetussuunnitelmien perusteiden uudistamisen yhteydessä selvitetään mahdollisuutta luoda perusopetukseen saame toisena kielenä -oppimäärä oppilaille, joiden saamen kielen taito ei ole äidinkielen tasoinen ja jotka nyt saavat oman kielensä opetusta vieraana kielenä.

Vastaa: Opetushallitus ja saamelaiskäräjät

Aikataulu: Selvitetään vuoden 2014 loppuun mennessä.

Kustannusvaikutus: Tehdään virkatyönä.

Toimenpide 8

Asetetaan pidemmän aikavälin tavoitteeksi ylioppilastutkinnon kokeiden suorittaminen saamen kielellä sitä mukaa kun saamenkielinen opetus lukiossa lisääntyy.

Saame äidinkielenä -kokeeseen sisällytetään kaksi esseekoetta.

Mahdollistetaan saamen vieraan kielen kokeen suorittaminen lyhyen ja pitkän oppimäärän mukaan.

Vastaa: Opetus- ja kulttuuriministeriö, ylioppilastutkintolautakunta

Aikataulu: Saamen vieraan kielen pitkän oppimäärän kokeen suorittaminen ja kahden esseekokeen sisällyttäminen saame äidinkielenä -kokeeseen mahdollistetaan vuoteen 2018 mennessä. Tavoitteena on, että ylioppilastutkinnon kokeiden suorittaminen saamen kielellä on mahdollista vuonna 2020.

Kustannusvaikutukset: Valmistellaan virkatyönä.

Toimenpide 9

Toteutetaan saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen kokonaisarviointi yhteistyössä saamelaiskäräjien kanssa. Arviointi tuottaa ajantasaista tietoa opetuksen kehittämistä ja päätöksentekoa varten.

Vastaa: Opetus- ja kulttuuriministeriö, koulutuksen arviointikeskus.

Aikataulu: Arviointi sisällytetään koulutuksen arviointisuunnitelmaan 2016–2019.

Kustannusvaikutukset: Toteutetaan osana koulutuksen arviointitoiminnan rahoitusta.

Toimenpide 10

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistamisen yhteydessä lisätään saamelaisia ja heidän kulttuuriaan koskevaa tietoa perusopetuksessa.

Saamelaisopetuksessa lisätään saamelaisten perinteistä tietoa ja saamelaista kulttuuria koskevaa osuutta eri oppiaineiden sisällöissä. Opetussuunnitelman perusteiden toimeenpanoa tuetaan oppimateriaalein.

Vastaa: Opetushallitus

Aikataulu: Toteutetaan 2014 loppuun mennessä.

Kustannusvaikutukset: Tehdään virkatyönä.

Toimenpide 11

Osana kerhotoiminnan vakiinnuttamista saamenkielinen kerhotoiminta otetaan yhdeksi Opetushallituksen myöntämien kerhotoimintaan tarkoitettujen avustusten painopisteeksi.

Vastaa: Opetushallitus

Aikataulu: Kriteerit tarkistetaan vuoden 2014 loppuun mennessä.

Kustannusvaikutukset: Toteutetaan suuntaamalla Opetushallituksen käytettävissä olevia määrärahoja.

Toimenpide 12

Järjestetään saamen kielessä luku- ja kirjoitustaidottomiksi jääneille saamelaisille mahdollisuus oppia oman kielensä luku- ja kirjoitustaito lisäämällä lähtötason mukaisen opetuksen tarjontaa tarpeen mukaan koko maassa vapaan sivistystyön oppilaitoksissa ja Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa erityisesti virtuaaliopetuksen avulla. Kyseinen koulutus otetaan vapaan sivistystyön oppilaitoksille myönnettävien laatu- ja kehittämisavustusten kohteeksi.

Vastaa: Opetus- ja kulttuuriministeriö, vapaan sivistystyön oppilaitokset, Saamelaisalueen koulutuskeskus SAKK

Aikataulu ja kustannusvaikutukset: Jatkuvaa toimintaa, mahdolliset lisäresurssitarpeet selvitetään vuoden 2014 loppuun mennessä.

Toimenpide 13

Vahvistetaan saamenkielisen varhaiskasvatushenkilöstön ja opetushenkilöstön mahdollisuuksia saavuttaa muodollinen kelpoisuus hoitamiinsa tehtäviin. Koulutustarpeet, koulutusten toteuttamisen vaihtoehdot ja kustannukset kartoitetaan vuoden 2014 aikana. Eri tarpeisiin räätälöidään koulutuksia, jotka mahdollistavat muodollisen kelpoisuuden saavuttamisen työn ohella opiskellen.

Yhteistyötä saamenkielisen opettajakoulutuksen ja lastentarhaopettajakoulutuksen sekä saamen kielen ja saamenkielistä opetusta antavien koulujen ja päivähoidon kesken tiivistetään harjoittelumahdollisuuksien parantamiseksi ja opetuksen kehittämiseksi.

Opetus- ja varhaiskasvatushenkilöstön koulutuksessa kiinnitetään erityistä huomiota kielen oppimista vahvistaviin pedagogisiin käytäntöihin ja menetelmiin.

Vastaa: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Oulun yliopisto ja Lapin yliopisto

Aikataulu ja kustannusvaikutukset: Koulutusvaihtoehdot ja kustannukset kartoitetaan vuoden 2014 aikana.

Toimenpide 14

Tarjotaan saamen kielen perusvalmiudet tuottavaa täydennyskoulutusta opettajille ja varhaiskasvatuksessa työskentelevälle henkilöstölle. Tavoitteena on valmentaa opetus- ja kasvatushenkilöstöä paremmin huomioimaan opetuksessa ja muussa toiminnassa saamenkielisistä kielipesistä ja päivähoidosta tulevia lapsia.

Päivitetään opetus- ja kasvatushenkilöstön osaamista saame äidinkielenä –opetuksessa, kaksi- ja monikielisyydessä, kielikylpyopetuksen menetelmissä sekä saamelaisten perinteisessä tiedossa lyhytkestoisella, aluehallinnon järjestämällä täydennyskoulutuksella tarvittava saamelaisasiantuntemus varmistuen.

Vastaa: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus ja Lapin AVI

Aikataulu: Toteutetaan vuodesta 2014 alkaen.

Kustannusvaikutukset: Toteutetaan suuntaamalla Opetushallituksen rahoittamaa opetustoimen henkilöstökoulutukseen tarkoitettua määrärahaa uudelleen.

Toimenpide 15

Selvitetään yhteistoiminnassa saamelaisten kotiseutualueen kuntien ja työmarkkinaosapuolten kanssa mahdollisuuksia kannustinjärjestelmän luomiseksi koulutetulle saamenkieliselle opetustoimen ja varhaiskasvatuksen henkilöstölle sen varmistamiseksi, että pätevällä henkilöstöllä on riittävästi halukkuutta työskennellä koulutustaan vastaavissa tehtävissä saamelaisten kotiseutualueella.

Vastaa: Valtiovarainministeriö

Aikataulu: Selvitys toteutetaan vuoden 2015 loppuun mennessä.

Kustannusvaikutukset: Selvitys toteutetaan virkatyönä.

Toimenpide 16

Tuetaan kolttsaamelaisen kieli- ja kulttuurikeskuksen perustamista Sevettijärvelle yhteistyössä kolttakulttuurisäätiön ja kolttien kyläkokouksen kanssa. Luodaan koltta-kulttuurikeskuksen yhteyteen koltansaamenkielinen palvelu- ja kielenkäyttöympäristö. Keskukseen voidaan luoda erilaisia koltansaamenkielisiä palveluja ja perustetaan tietopalvelu.

Vastaa: Maa- ja metsätalousministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, kolttien kyläkokous

Aikataulu: Valmistelu aloitetaan vuoden 2014 aikana.

Kustannusvaikutukset: Keskuksen perustamis- ja ylläpitokustannukset selvitetään valmistelun aikana.

Toimenpide 17

Tehostetaan koltansaamen kielen kerättyjen aineistojen (äänitemateriaali ja kirjallinen materiaali) analysointia ja tutkimusta päämääränä kielen parempi normittaminen. Tässä tarkoituksessa aineistoista laaditaan myös kattava tietokanta, jolla myös parannetaan aineiston saatavuutta ja käytettävyyttä.

Vastaa: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Kotimaisten kielten keskus, Oulun yliopisto/Giellagas-instituutti, Helsingin yliopisto, saamelaiskäräjät ja saamelaisarkisto.

Aikataulu: Jatkuvaa kehittämistoimintaa, tietokanta tehdään vuoden 2016 loppuun mennessä.

Kustannusvaikutukset: Toteutetaan osana laitosten normaaleja toimintamenoja. Tietokannan laatimisesta aiheutuvat kulut arvioidaan erikseen.

Toimenpide 18

Saamelaisten kotiseutualueella toimivaltaiset kansalliset, alueelliset ja paikalliset viranomaiset varmistavat, että niiden yhdenvertaisuussuunnitelmiin sisältyy saamen kielenopetusta ja muita saamenkielisten palveluiden saatavuutta parantavia toimenpiteitä. Viranomaisen on yhdenvertaisuussuunnitelmaa laatiessaan tehtävä yhteistyötä saamelaiskäräjien kanssa.

Kotiseutualueen ulkopuolella toimivat viranomaiset, joiden toimialueella asuu merkittävä määrä saamenkielisiä henkilöitä suhteessa saamenkielisten kokonaismäärään varmistavat, että palvelutarpeet saamen kielillä on otettu huomioon yhdenvertaisuussuunnitelmassa.

Vastaa: Sisäministeriö yhteistyössä oikeusministeriön kanssa, saamelaisten kotiseutualueen viranomaiset ja kotiseutualueen ulkopuolella toimivat viranomaiset tarpeen mukaan, saamelaiskäräjät

Aikataulu: Jatkuvaa toimintaa.

Kustannusvaikutukset: Toteutetaan osana virkatyötä.

Toimenpide 19

Saamenkielisen kulttuurin tukemiseen ja saamelaisjärjestöjen toimintaan tarkoitettu määräraha valtion vuoden 2014 talousarviossa on 176 000 euroa. Määrärahaa pyritään kasvattamaan asteittain.

Vastaa: Opetus- ja kulttuuriministeriö, saamelaiskäräjät

Aikataulu: Toteutetaan vuosina 2015–2017.

Kustannusvaikutukset: Arvioidaan osana talouden ja toiminnan suunnittelua.

Toimenpide 20

Pääkaupunkiseudulle perustetaan saamelaisten kohtaamispaikka/toimintakeskus, jonka yhtenä tehtävänä on saamelaisen kulttuurin ja saamen kielten edistäminen.

Vastaa: saamelaiskäräjät sekä opetus- ja kulttuuriministeriö yhteistyössä saamelaisyhdistysten kanssa

Aikataulu: perustamista valmistellaan vuosien 2014–2016 aikana

Kustannusvaikutukset: kustannusvaikutukset selvitetään valmistelun yhteydessä

Toimenpide 21

Saamenkielisen lasten- ja nuortenkulttuurin, mukaan lukien liikuntakulttuurin, tukeminen otetaan yhdeksi painopisteeksi myönnettäessä valtionavustuksia taiteen, kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön alueilla.

Vastaa: Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä muut ministeriöt valtionavustuksia myöntäessään

Aikataulu: Jatkuvaa toimintaa. Voimassa olevat valtionavustuskriteerit tarkastellaan toimenpiteen tavoitteen osalta vuosien 2014 ja 2015 aikana.

Kustannusvaikutukset: Toteutetaan suuntaamalla valtion talousarvion käytettävissä olevia määrärahoja erityisesti kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön alueilla.

5 Ohjelman seuranta ja arviointi

Ohjelman toteutumisen seurannasta vastaa opetus- ja kulttuuriministeriö. Seuranta toteutetaan yhteistyössä muiden hallinnonalojen ja saamelaiskäräjien kanssa. Ministeriö raportoi elvyttämishjelman toimenpiteiden toteutumisesta valtioneuvostolle.